

İÇ GÖÇ YAŞAYAN BİR GRUP LİSE ÖĞRENCİSİNDE RUHSAL BELİRTİ ŞİDDETİNİN CİNSİYET İLE İLİŞKİSİ

Şakir Özen*, Saliha Antar*, Ömer Özbulut**,
Abdurrahman Altındağ***, Remzi Oto****

ÖZET

Amaç: Aileleriyle birlikte Diyarbakır il merkezine göç eden bir grup lise öğrencisinde ruhsal belirtilerin cinsiyet ile ilişkisinin araştırılması amaçlandı. **Yöntem:** Çalışma Mart 1999'da Diyarbakır'ın yoğun göç alan bir semtindeki bir lisede yapıldı. Son 10 yıl içinde göç yaşayan 111 öğrenci (32 kız, 79 erkek) çalışma grubunu oluşturdu. Kontrol grubu olarak aynı sınıflardan 145 öğrenci (52 kız, 93 erkek) alındı. Tüm öğrencilere SCL-90-R, Beck Depresyon Envanteri (BDE), Sürekli Kaygı Ölçeği (SKÖ) ve Sosyodemografik Bilgi Formu verildi. **Bulgular:** Öğrencilerin %65'i kendi istekleriyle göç ettiklerini bildirdi. Erkeklerin %38'i, kızların %28'i zorunlu göç bildirdi. Göç yaşayan kız öğrencilerin SKÖ puan ortalamaları; göç yaşayan erkek öğrencilerinkinden anlamlı derecede yüksekti. Çalışma ve kontrol grubu kızların diğer ölçek puanları arasındaki fark anlamlı değildi. Göç yaşayan erkeklerde BDE dışındaki ölçeklerin puan ortalamaları göç etmeyen erkeklerden yüksek bulundu. Zorunlu göç yaşantısının kızlarda; öfke-düşmanlık ve psikotizm, erkeklerde; genelleşmiş anksiyete, obsesif-kompulsif, kişilerarası ilişkilerde duyarlılık ve psikotizm belirtilerinde artışa neden olduğu saptandı. **Tartışma:** Dört grupta da anksiyete ve depresyon puanlarının oldukça yüksek olması, bölgemizde son yıllarda yaşanan sosyal huzursuzluklardan bütün öğrencilerin etkilenebileceğini düşündürmüştür. Her iki gruptaki kızların genelleşmiş anksiyete düzeyleri erkeklerden yüksektir. Zorunlu göç yaşantısı cinsiyete göre farklı belirtilere neden olabilmektedir. Göç yaşayan erkek öğrencilerin psikososyal yardımı daha fazla gereksinimleri olduğu söylenebilir.

Anahtar sözcükler: Göç, öğrenci, cinsiyet, ruhsal belirtiler.

SUMMARY: THE SEVERITY OF PSYCHIATRIC SYMPTOMS AND GENDER RELATIONSHIP IN A GROUP OF HIGH SCHOOL STUDENTS WHO WERE EXPOSED TO MIGRATION

Objective: To investigate the relationship between the severity of psychiatric symptoms and gender in a group of high school students who were migrated to Diyarbakır with their families. **Method:** The study was conducted at a high school located in a district of Diyarbakır where students were exposed to severe migration, in March 1999. The study group was consisted of 111 students (32 female, 79 male) who had migrated in the last 10 years and 145 students (52 female, 93 male) from the same classes were constituted the control group. SCL-90-R, Beck Depression Inventory (BDI), State-Trait Anxiety Inventory-2 (STAI-2), and a demographic information form were applied to all students. **Results:** About 65% of students reported willingly migration, 38% of boys and 28% of girls reported forced migration. Mean STAI-2 points of girls were higher than those of boys, who were exposed to migration. There was no difference between the study group and the control group with regard to the test results of girls. The overall means of inventory points, except BDI, were higher in the migrated boys than those of boys who did not migrated. It was established that forced migration caused an increase in anger and hostility and psychoticism symptoms in the migrated girls; and an increase in generalized anxiety, obsessive-compulsive, interpersonal sensitivity and psychoticism symptoms in the migrated boys. **Discussion:** High anxiety and depression points in all four groups were considered that all students may affected by social problems which occurred in our region in the last two decades. The generalized anxiety points of girls in both groups were higher than those of boys. Forced migration may cause different symptoms in males and females. It may be proposed that male students need more psychosocial support than female students.

Key words: Migration, student, gender, psychiatric symptoms

* Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniv.Tıp Fak. Psikiyatri Anabilim Dalı, Diyarbakır.

** Uzm. Dr., Dicle Üniv.Tıp Fak. Psikiyatri Anabilim Dalı, Diyarbakır.

*** Arş. Gör. Dr., Dicle Üniv.Tıp Fak. Psikiyatri Anabilim Dalı, Diyarbakır.

**** Prof. Dr., Dicle Üniv.Tıp Fak. Psikiyatri Anabilim Dalı, Diyarbakır.

GİRİŞ

Çok çeşitli nedenleri ve sonuçları olan göç olayı, tarih boyunca insanların ve toplumların en önemli yaşantılarından biri olagelmıştır. Ülke-

mizde iç ve dış göçün sık yaşandığı söylenebilir. Ülkemizin birçok yerinden kalkan insanımız değişik zaman dilimlerinde daha çok ekonomik nedenlerle, komşu ülkeler ve Avrupa ülkeleri başta olmak üzere, dünyanın bir çok ülkesine göç etmiştir. Kırsal kesimden şehirlerimize göç ise, daha önceki yıllarda da olmakla birlikte, son 50 yılda hızlanmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında kentlerimizdeki nüfus oranı %25 iken, 1990'larda %60'lara yükselmiştir (Gökçen 1997).

Güneydoğu Anadolu Bölgesi son yıllarda iç göçün en yoğun yaşandığı bölgelerden biridir. Özellikle; kırsal kesimdeki hızlı nüfus artışı, terör olayları, terörü önleme çabalarıyla ilişkili olarak zorunlu göçe tabi tutulma, can güvenliğinin azalması, tarım-hayvancılık ve komşu ülkelerle sınır ticaretinin azalması gibi nedenler insanların bölgemizdeki şehirlere ya da diğer bölgelerdeki büyük şehirlere göç etmesinde rol oynayan önemli etkenlerdendir.

Göç yaşayan ailelerde ve bireylerde bir çok psikiyatrik sorun ortaya çıktığı, özellikle; depresif bozukluklar, anksiyete bozuklukları, somatoform bozukluklar ve uyum bozukluklarının sık görüldüğü belirtilmiştir (Golding ve Burnam 1990, Kara ve ark.1996, Ponizovsky ve Ritsner 1999, Sır ve ark.1998, Ziyalar 1999). Göç nedeninin kişilerin kendi istekleri dışındaki sebeplerle ilişkili olmasının psikolojik sorunları artırdığı bildirilmektedir (El Habir ve ark. 1994, Kara ve ark.1996, Sır ve ark.1998). Ayrıca çeşitli çalışmalarda (Balcıoğlu 1997, Kızılçelik 1999, Ziyalar 1999) göç öncesi oturma yeri ile yeni yerin sosyal ve kültürel farklılığındaki fazlalığın psikolojik sorunları artırdığına da değinilmiştir.

Çocuklar ve gençler ruhsal sorunların görülme sıklığı ve sürekliliği bakımından önemli risk gruplarından biridir (Balcıoğlu 1997, Goodenow ve Espin 1993, Hertz 1993, Hovey ve King 1996, Howard ve Hodes 2000, McKelvey ve ark.1992). Çünkü, bu yaş grubunun kişilik gelişiminin önemli evrelerinde sosyal, kültürel, fiziksel çevrelerinde ve ekonomik durumlarında önemli değişiklikler olmaktadır. Eşzamanlı olarak anne-babalar da bazı zorluklar yaşamakta ve bu durum çocuklarıyla iletişim tarzını etkileyebilmek-

tedir. Bu sürecin sağlıklı şekilde atlatılması ve olumlu yeni kazanımlar edinilmesi çoğu kişi için istenen seviyelerde gerçekleşmemektedir.

Ergen yaş grubunun başlıca özellikleri arasında; beden gelişiminin hızla devam etmesi, sekonder cinsel karakterlerin belirginleşmesi, cinsel ilgi ve dürtü artışı, meslek seçimi ve toplumsal statünün tam olarak netleşmemesi, aileye bağımlılığın sürmesi ve benliğin henüz tam olgunlaşmamış olmasını sayabiliriz. Bu dönemde çeşitli stres etkenleri cinsiyete göre farklı sorunlara yol açabilmektedir (El Habir ve ark.1994, Oto 1991). Bunda biyolojik farklılıkların etkisinin yanında, gencin ailesinin ve içinde yaşadığı toplumun kadın ve erkek rollerine ilişkin kültürel kabullerlerinin ve beklentilerinin de önemli bir etkisi vardır (Demir 1999, Kızılçelik 1999).

Bölgemizdeki il ve ilçelerde oturan aileler bazen ekonomik, bazen çevresel, bazen de kültürel nedenlerden dolayı okuma çağındaki çocuklarının bir kısmını hiç okula göndermemektedir. Okula gönderilmeyen çocukların çoğunu kızlar oluşturmaktadır. Son yıllarda aradaki fark azalmakla birlikte kızların lise ve üniversite düzeyinde okula gönderilme oranları hala erkeklerden azdır. Bu konuda, Oto'nun (1991) Diyarbakır'daki 7 genel lisenin öğrencileriyle yaptığı bir çalışmada kız öğrenci oranının yaklaşık %26 dolayında olması bize kabaca bir fikir vermektedir.

Oto'nun sözü edilen çalışmasında (1991) GSI (SCL-90-R Genel Semptom İndeksi) kızlar için=0.89±0.38, erkekler için=1.05±0.51 bulunmuş ve aradaki fark anlamlı çıkmıştır ($p<0.01$). Bu çalışmada somatizasyon, kişilerarası duyarlılık, depresyon, anksiyete, fobik anksiyete ve paranoid düşünce kızlarda anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Kırpınar'ın (1992) SCL-90-R ile lise düzeyi öğrencilerle Erzurum'da yaptığı çalışmada GSI kızlar için=0.85, erkekler için=0.76 bulunmuştur.

Kent merkezlerinde daha az olmakla birlikte, bölgemizde geleneksel geniş aile yapısının canlılığını koruduğu söylenebilir. Bu aile yapılarında akrabalık ilişkileri baba soyuna dayalıdır. Yaşlıların gençlere, erkeklerin kadınlara egemenliği belirgindir. Bu ailelerde erkeğin iş gücü üretecek

olması, güçlülük göstergesi sayılması, sosyal güvence kaynağı sayılması, soyun devamını sağlayacak kişi olarak görülmesi vb. nedenlerden dolayı erkek çocuğa sahip olmak şiddetli bir arzudur (Demir 1999, Kızılçelik 1999).

Bu çalışmada; son yıllarda ciddi boyutta sosyal sıkıntıların yaşandığı, sosyokültürel değerleri ve cinsiyetin sosyal rolleri ile ilgili kabullenişleri ülkemizin diğer bölgelerinden farklı olan Diyarbakır'da lise öğrencilerinin ruhsal belirtilerinin göç yaşantısı ve cinsiyet ile ilişkisini araştırmayı amaçladık. Bu amaçla son 10 yıl içinde çeşitli nedenlerle aileleriyle birlikte Diyarbakır il merkezine göç eden bir grup lise öğrencisi çalışma grubu olarak seçildi. Aynı sınıflarda okuyan ve son 10 yıl içinde göç yaşantısı bildirmeyen bir grup öğrenci de kontrol grubunu oluşturdu.

YÖNTEM

Denekler

Bu çalışma; Mart 1999'da Diyarbakır'ın yoğun göç alan mahallelerinden birindeki bir lisenin 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin bir kısmıyla yapıldı. Önce okul yönetimi ile iletişim sağlanıp çalışma hakkında bilgi verildi ve izin alındı. Çalışma yapılan lise Diyarbakır'ın yoğun göç alan ve son yıllarda hızla büyüyen bir semtinde bulunmaktadır. Okulun yaklaşık 1560 öğrencisi vardır. Lise 2'ler 460, Lise 3'lerse 480 kadardır ve her biri 9'ar sınıfta (şube) öğrenim görmektedirler. Lise 2'lerden üç ve Lise 3'lerden üç, toplam 6 sınıf basit rasgele örnekleme yöntemiyle seçilip çalışma kapsamına alındı. Bu 6 sınıftaki öğrencilerin tümüne konu hakkında genel bilgiler verilerek katılımları sağlandı. 111 göç yaşayan öğrenci (32 kız, 79 erkek) çalışma grubunu oluşturdu. Kontrol grubu ise; son 10 yıl içinde göç yaşamamış, benzer sosyodemografik özelliklere sahip aynı sınıftaki diğer öğrencilerinden oluştu ve bunlar 52'si kız, 93'ü erkek toplam 145 kişiydi. Fakültemizin Psikiyatri Anabilim Dalı asistanları tarafından öğrencilere ölçekler ve kişisel bilgi formu hakkında açıklama yapıldı. Doldurulan formlardaki kişisel bilgilerin gizliliği konusunda güvence verilerek, kendilerinin psikik sorunlarına yardımcı olmak istediğimiz anlatıldı ve mümkün

olduğunca kendilerini en iyi ifade eden cümleleri işaretlemeleri söylendi. Doldurma esnasında öğrencilerin etkileşimini önlemek için okulun boş sınıflarından yararlanılarak her sıraya bir kişi oturtuldu. Form ve ölçeklerin doldurulması 30-50 dakika içinde gerçekleşti.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Yazarlar tarafından hazırlanan bu formda sosyodemografik özelliklerin yanı sıra göç ve okulla ilgili sorular vardır.

Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)

Ölçek, Derogatis tarafından geliştirilmiş ve Türkiye'de bir çok araştırmada kullanılmıştır. Kişinin son bir aylık yaşamını göz önüne alarak doldurduğu öz bildirim ölçeğidir. Ölçek, her biri ruhsal ya da bedensel bir belirtiyi işaret eden 90 maddeden oluşmaktadır. Yakınmaların şiddeti, 0 ile 4 puan arasında değişebilmektedir. Madde sayısı 6 ile 13 arasında değişen 10 alt ölçeğe sahiptir. Alt ölçek puanları; o boyutu içeren maddelerden alınan puanların toplamının o boyutu oluşturan madde sayısına bölünmesi ile elde edilmektedir. İşaretlenen tüm maddelerin puanlarının toplamının madde sayısına bölümü Global Semptom İndeksi'ni (GSI) verir. Alt ölçekler ya da GSI'nin ortalama puanları yakınma şiddetine göre 0-4 arasında değişebilir ve puanların 1'in üzerinde olmasıyla ruhsal belirti düzeylerinin patolojik olduğunun söylenebileceği bildirilmektedir. Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği Kılıç ve Dağ tarafından yapılmıştır (Dağ 1991)

Beck Depresyon Envanteri (BDE)

Ölçekte dörtlü cümle grupları halinde 21 adet paragraf vardır. Kişilerden, son bir haftayı kriter olarak almaları ve kendilerine uyan cümleyi işaretlemeleri istenir. Toplam puan 0-63 arasında değişebilir. Poliklinik çalışmalarında, 17 ve üstündeki BDÖ puanlarının tedavi gerektirebilecek depresyonu %90'nın üzerinde bir doğrulukla ayırt ettiği belirtilmiştir. Ölçek tarama amacıyla kullanıldığında, kesme puanı olarak, normal gruplarda 13, klinik örneklerde 21'in kullanı-

labileceği belirtilmiştir. Üniversite öğrencilerinden oluşan örneklemelerde kesme puanı genellikle daha düşük (7 ile 9 arasında) bulunmuştur (Savaşır ve Şahin 1997).

Sürekli Kaygı Ölçeği (SKÖ)

Spielberger tarafından durumluk ve sürekli anksiyeteyi ölçmek için 20'şer soruluk 2 ölçek geliştirilmiştir. Biz sürekli anksiyeteyi ölçmek amacıyla hazırlanan ikinci ölçeği kullandık. Ölçekten en düşük 20, en yüksek 80 puan alınabilir. Orta ve lise öğrencilerinin normal koşullardaki SKÖ puan ortalaması yaklaşık 40 bulunmuştur. SKÖ'nde kişinin kendini genellikle nasıl hissettiği araştırılır. Kişi ifade edilen duygu ve davranışları sıklık derecesine göre "1- hemen hiçbir zaman, 2- bazen, 3- çok zaman, 4- hemen her zaman" şeklinde derecelendirir (Öner ve Le Compte 1998).

İşlem

İstatistikler SPSS programı 7.5 versiyonu ile yapıldı. Sosyodemografik özellikler için frekanslar ve yüzdelere belirlendi. Bağımsız iki grubun karşılaştırılmasında; parametrik dağılımlarda "Bağımsız Örnekler İçin t Testi" nonparametrik dağılımlarda "Mann Whitney U testi" kullanıldı.

BULGULAR

Toplam 256 (84 kız, 172 erkek) öğrenci değerlendirilmeye alındı. Bu rakamlar okuldaki toplam kız ve erkek öğrencilerin oranları hakkında da kabaca bilgi vermekte ve kızların azlığı belirgin

şekilde görülmektedir. Çalışma grubu; son 10 yıl içinde aileleriyle birlikte Diyarbakır'a göç eden 32 kız (%29), 79 erkek (%71), toplam 111 öğrenciden oluştu. Kontrol grubu ise; aynı sınıflarda eğitim gören, son 10 yıl içinde göç yaşamamış ve benzer sosyodemografik özelliklere sahip 52 kız (%36), 93 erkek (%64), toplam 145 öğrenciden oluştu. Çalışma grubu kızların yaş ortalaması 16.0 ± 0.8 , kontrol grubu kızların yaş ortalaması 16.3 ± 0.7 çalışma grubu erkeklerin yaş ortalaması 16.3 ± 1.1 , kontrol grubu erkeklerin yaş ortalaması 16.8 ± 0.9 bulundu.

Göç öncesi oturma yeri incelendiğinde; kız öğrencilerin yaklaşık %44'ü köyde, %44'ü ilçede oturduğunu belirtmiştir. Erkek öğrencilerin yaklaşık %50'si köyde, %40'ı ilçede oturduğunu bildirmiştir. Göç nedeni olarak; kızların %28'i (9 kişi), erkeklerin %38'i (30 kişi) zorunlu göçü bildirmiştir. Zorunlu göç ve önceki oturma yeri birlikte incelendiğinde, köyden geldiğini söyleyen 21 (%27) erkek öğrenci en büyük grubu oluşturmuştur. Ayrıntılar Tablo 1'de görülmektedir.

Çalışma grubu kızlarda ölçeklerin puan ortalamaları (SKÖ_ 50.1 ± 9.2 , BDE_ 21.4 ± 10.7 , GSI_ 1.15 ± 0.60) kontrol grubu kızlarınkinden (SKÖ_ 46.7 ± 11.3 , BDE_ 22.0 ± 11.8 , GSI_ 1.0 ± 0.6) yüksek olmakla birlikte aralarında istatistiksel anlamlılık saptanmadı.

Çalışma grubu erkeklerde ölçek puanları (SKÖ_ 46.2 ± 8.8 , BDE_ 18.8 ± 10.1 , GSI_ 1.1 ± 0.6) bulundu. Kontrol grubu erkeklerde (SKÖ_ 43.6 ± 8.5 , BDE_ 18.2 ± 11.0 , GSI_ 0.7 ± 0.4) bulundu. İki grubun karşılaştırılmasında; SKÖ ($t=1.984$, $p= 0.049$),

Tablo 1: Kız ve erkek öğrencilerin göç öncesi oturma yerleri ve nedenleri

ÖNCEKİ OTURMA YERİ			GÖÇ NEDENİ	
		Sayı (%)	Zorunlu-güvenlik (n:39)	Kendi isteği (n:72)
Kız (n:32)	Köy	14 (43.7)	4 (%12.5)	10 (%31.2)
	İlçe	14 (43.7)	4 (%12.5)	10 (%31.2)
	İl	4 (12.5)	1 (%3.1)	3 (%9.4)
Erkek (n:79)	Köy	39 (49.4)	21 (%26.6)	18 (%22.8)
	İlçe	32 (40.5)	7 (%8.8)	25 (%31.6)
	İl	8 (10.1)	2 (%2.5)	6 (%7.6)

GSI ($t=4.581$, $p=0.000$) ve SCL'nin alt ölçek puanları arasında istatistiksel anlamlılık saptandı (Tablo 2).

Göç yaşayan kız öğrencilerin SKÖ puan ortalaması (50.1 ± 9.2) bulunurken, göç yaşayan erkek öğrencilerin SKÖ puan ortalaması (46.2 ± 8.8) bulundu. Aradaki fark anlamlıydı ($t=2.073$, $p=0.041$), fakat diğer ölçeklerin puan ortalamaları arasında anlamlı fark saptanmadı.

Göç nedeni olarak zorunlu göçü bildirenlerle kendi isteği ile göç bildirenlerin BDE hariç diğer ölçek puanları arasında anlamlı fark saptandı. Zorunlu göç yaşayanların; SKÖ_ 51.1 ± 8.9 , GSI_ 1.3 ± 0.6 bulundu. Kendi isteğiyle göç edenlerin;

SKÖ_ 45.8 ± 8.8 , GSI_ 0.9 ± 0.5 bulundu ve aradaki fark anlamlıydı ($t=2.474$, $p=0.015$; $t=3.018$, $p=0.003$, sırasıyla). Kız ve erkek öğrencilerin göç nedenlerine göre kendi aralarında ayrı ayrı incelenmesinde de bazı farklılıklar saptandı. Zorunlu göç yaşayan kızların öfke/düşmanlık ve psikotizm puanları kendi isteğiyle göç edenlerden yüksekti ($U=48.5$, $p=0.021$; $U=54.0$, $p=0.038$, sırasıyla). Zorunlu göç yaşayan erkeklerin SKÖ, obsesif-kompulsif, kişilerarası duyarlılık, psikotizm ve GSI puan ortalamaları kendi isteğiyle göç edenlerden yüksekti ($t=2.449$, $p=0.017$; $t=2.806$, $p=0.006$; $t=2.059$, $p=0.043$; $t=2.657$, $p=0.010$; $t=2.454$, $p=0.016$, sırasıyla) (Tablo 3).

Tablo 2: Ölçek puan ortalamaları bakımından kızların kızlarla, erkeklerin erkeklerle karşılaştırılması

	Çalışma gr. kız	Çalışma gr. kız	t	P	Çalışma gr. erkek	Çalışma gr. erkek	t	P
Sürekli Kaygı Ölçeği	5.01±9.2*	46.7±11.3	1.427	0.1	46.2±8.8	43.6±8.5	1.984	0.049
Beck Depr. Envanteri	21.4±10.7	22.0±11.8	-0.258	0.7	18.8±0.1	18.2±11.0	0.353	0.7
SCL-somatizasyon	1.02±0.68	0.99±0.74	0.222	0.8	1.08±0.67	0.71±0.57	3.864	0.000
SCL-obsesif kompulsif	1.45±0.58	1.34±0.66	0.808	0.4	1.32±0.68	1.03±0.55	2.979	0.003
SCL-kişilerarası duyarlılık	1.40±0.82	1.11±0.79	1.640	0.1	1.34±0.79	0.99±0.74	2.958	0.004
SCL-depresyon	1.27±0.77	1.15±0.78	0.676	0.5	1.13±0.77	0.76±0.59	3.574	0.000
SCL-anksiyete	1.05±0.71	0.97±0.67	0.544	0.5	1.11±0.75	0.68±0.52	4.394	0.000
SCL-öfke/düşmanlık	1.16±0.88	1.07±0.82	0.458	0.6	1.10±0.96	0.79±0.75	2.359	0.019
SCL-fobik anksiyete	0.82±0.62	0.73±0.61	0.689	0.4	0.81±0.70	0.52±0.44	3.326	0.001
SCL-paranoid düşünceler	1.32±0.75	1.15±0.86	0.932	0.3	1.07±0.74	0.87±0.54	2.120	0.035
SCL-psikotizm	1.18±1.59	0.84±0.66	0.548	0.5	0.93±0.62	0.70±0.50	2.749	0.007
SCL-ek skalalar	1.29±0.57	1.15±0.88	0.858	0.3	1.11±0.66	0.97±0.66	1.476	0.1
SCL-GSI	1.15±0.60	1.02±0.62	0.928	0.3	1.11±0.62	0.74±0.45	4.581	0.000

*Ortalama±standart sapma

Tablo 3: Göç nedenlerine göre kız ve erkek öğrencilerin ölçek puan ortalamalarındaki farklılıklar

		ZORUNLU GÜVENLİK		KENDİ İSTEĞİ	
		Medyan (minimum-max)	Medyan (minimum-max)	U	p
KIZ	SCL-öfke/düşmanlık	1.33 (0.83-3.30)	0.67 (0.00-2.33)	48.5	0.021
	SCL-psikotizm	1.10 (0.30-2.60)	0.60 (0.00-2.20)	54.0	0.038
		Ortalama±s.sapma	Ortalama±s.sapma	t	P
ERKEK	Sürekli Kaygı Ölçeği	49.2±9.1	44.3±8.2	2.449	0.017
	SCL-obsesif kompulsif	1.58±0.73	1.15±0.61	2.806	0.006
	SCL-kişilerarası duyarlılık	1.57±0.85	1.20±0.73	2.059	0.043
	SCL-psikotizm	1.16±0.68	0.79±0.54	2.657	0.010
	SCL-GSI	1.32±0.70	0.98±0.53	2.454	0.016

TARTIŞMA

Hem çalışma grubunda hem de kontrol grubunda anksiyete ve depresyon puanlarının bir hayli yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumu bölgemizde son yıllarda yaşanan sosyal huzursuzluklardan (Kara ve ark. 1996, Sır ve ark. 1998) bütün öğrencilerin olumsuz yönde etkilenmesi şeklinde yorumlamaktayız. Bilindiği gibi, terör ve terörü önleme çabalarından dolayı bölgemizde yaklaşık 20 yıldır olağanüstü yaşam koşulları hüküm sürmektedir. Neredeyse hepsi bu zaman dilimi içinde doğup büyüyen öğrencilerin doğrudan ya da dolaylı olarak bu koşullardan etkilenmiş olabileceğini düşünmekteyiz. Bu görüşün desteklenmesi için Türkiye'nin başka bölgelerindeki öğrencilerle karşılaştırmalı çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Bir çalışmada (El Habir ve ark.1994), ailelerinin savaş bölgelerinden kaçması sonucu mülteci konumunda Avustralya'da yaşayan Lübnanlı öğrencilerin ruhsal sorunlarının; ekonomik nedenlerle göç edenlerden ya da göç yaşamayan öğrencilerden oldukça fazla olduğu bulunmuştur. Bu sorunlardan özellikle genelleşmiş anksiyetenin belirgin olduğu söylenmiştir. Yine aynı çalışmada; göç yaşayan kızların erkeklerden daha sıkı çalıştıkları, daha çok öğrendikleri, sınıfta daha dikkatli davrandıkları rapor edilmiştir. Çalışma grubu öğrencilerimiz söz konusu çalışmadaki gibi bir dış göç yaşamadıkları halde, sonuçlarımız arasında bazı paralellikler görülmektedir. Çalışmamızda göç yaşayan öğrencilerin SKÖ ve SCL-90-R puanları daha yüksek çıkmıştır. Gruplara ait semptomlardaki farklılaşma göç öncesi yaşanan bir takım sıkıntılarla ilişkili olabileceği gibi, ailenin diğer bireyleriyle beraber göç sonrası karşılaştıkları çevreye uyum zorlukları, ekonomik sıkıntılar ve diğer zorluklarla da (Hertz 1993, Howard ve Hodes 2000) ilişkili olabilir. Her iki grupta kızların SKÖ puanlarının erkeklerden yüksek bulunması, bölgemizdeki kız öğrencilerin genelleşmiş anksiyete düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bunun sebepleri arasında; kızların kişilik özelliklerinin de etkisiyle üzüntü verici yaşantılar ve uyum zorlukları karşısında anksiyeteye daha yatkın olmaları

(Silove ve ark. 1997) ve bölgemizde kızların okula gitmeleriyle ilgili aile ve sosyal destek azlığının getirdiği ek zorluklar gibi nedenleri sayabiliriz.

İkili karşılaştırmalarda, her iki gruptaki kızların ölçek puanları arasında istatistiksel farklılık saptanmazken, her iki gruptaki erkeklerin ölçek puanları arasında farklılık saptanmıştır. Bu durum; göç yaşayan erkek öğrencilerin psikiyatrik yardıma en fazla gereksinim duyan sosyal gruplardan biri olduğu kanısını uyandırmaktadır.

Çeşitli nedenlerden dolayı göçten önceki ve göçten sonraki yerleşim biriminde kadın ve erkeğin sosyal rollerinde bazı değişiklikler olabilmektedir. Bu değişikliğe adaptasyon hızı bireyde, yakın çevresinde ve toplumda farklı olabilmektedir. Aradaki fark büyüdükçe bireylere uygun psişik semptomların belirmeye başlaması hızlanacak ve şiddetlenecektir. Goodenow ve Espin (1993) tarafından yapılan bir çalışmada belirtildiği gibi, bu süreçte kızlarda daha fazla olmak üzere tüm gençlerde; bazen kimlik karmaşası, rol krizi ya da yakınlarıyla kuşak çatışması gibi istenmeyen sonuçlar da ortaya çıkabilmektedir. Diyarbakır bölgesinin en büyük şehridir ve göç eden öğrencilerin az ya da çok uyum zorluğu yaşadığı söylenebilir.

Diyarbakır'da'ki 7 genel lisenin öğrencileriyle yapılan bir çalışmada (Oto 1991) GSİ kızlar için=0.89, erkekler için=1.05 bulunmuş ve aradaki farkın anlamlı olduğu belirtilmiştir. Kırpınar'ın (1992) Erzurum'da Kız Meslek Lisesi ve Yetiştirme Yurdu öğrencileriyle yaptığı çalışmada GSİ kızlar için=0.85, erkekler için=0.76 bulunmuştur. Biz GSİ'ni çalışma grubu kızlar için=1.15, erkekler için=1.11, kontrol grubu kızlar için=1.02, erkekler için=0.74 bulduk. Çalışma grubumuzdaki hem kız hem de erkek öğrencilerin puanlarının önceki her iki çalışmadan yüksek olması, göç yaşantısının ve sonraki sürecin her iki grup öğrencinin ruhsal yakınmalarının artışına katkı yaptığını düşündürmektedir.

Bulgularımız zorunlu göçe maruz kalan ergenlerin cinsiyetlerine göre farklı belirtiler gösterebileceğine işaret etmektedir. Kızlarda; öfke-düş-

manlık belirtilerinde ve psikotik yakınmalarda artış olacağı, erkeklerde ise; genelleşmiş anksiyete, obsesif-kompulsif yakınmalar, kişilerarası ilişkilerde duyarlılık ve psikotik yakınmalarda artış olacağı söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Balcioğlu İ (1997) Çevre, kültür, sağlık ve barış. Yeni Symposium 35(2-3):58-60.
- Dağ İ (1991) Belirti Tarama listesi (SCL-90-R)'nin üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliliği. Türk Psikiyatri Dergisi 2(1):5-12.
- Demir Ü (1999) Kadının toplumsal statüsü. Sağlık ve Toplum 9(2):12-16.
- Golding JM, Burnam MA (1990) Immigration, stress, and depressive symptoms in a Mexican-American community. J Nerv Ment Dis 178(3):161-171.
- Goodenow C, Espin OM (1993) Identity choices in immigrant adolescent females. Adolescence 28(109):173-184.
- Gökçen B (1997) Toplum ve göç. Ulusal Sosyoloji Kongresi Özetleri. Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara: 81-82.
- El Habir E, Marriage K, Littlefield L, Pratt K (1994) Teachers' perceptions of maladaptive behaviour in Lebanese refugee children. Aust NZS Psychiatry 28(1):100-105.
- Hertz DG (1993) Bio-psycho-social consequences of migration stress: a multidimensional approach. Isr J Psychiatry Relat Sci 30(4):204-212.
- Hovey JD, King CA (1996) Acculturative stress, depression, and suicidal ideation among immigrant and second-generation latino adolescents. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry 35(9):1183-1192.
- Howard M, Hodes M (2000) Psychopathology, adversity, and service utilization of young refugees. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry 39(3):368-377.
- Kara H, Ağargün MY, Akman N (1996) Güvenlik nedeniyle kırsal bölgelerden van şehir merkezine göç etmek zorunda kalan göçmenlerde depresyon yaygınlığı. Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 13(2):1-6.
- Kırpınar İ (1992) Erzurum yetiştirme yurdu'nda kalan gençlerde ruhsal belirti dağılımı. Türk Psikiyatri Dergisi 3(4):265-268.
- Kızılcılık S (1999) Türkiye'de kırsal ve kentsel kesimi sosyolojik düşünmek. Cumhuriyet Ün. Fen Ede. Fak. Sosyal Bilimler Dergisi 22-23:121-138.
- McKelvey RS, Mao AR, Webb JA (1992) A risk profile predicting psychological distress in Vietnamese Amerasian youth. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry 31(5):911-915.
- Oto R (1991) Lise öğrencilerinde psikik belirti dağılımı. Dicle Tıp Bülteni 18:164-171.
- Öner N, Le Compte A (1998) Durumluk / Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İkinci basım, İstanbul.
- Ponizovsky AM, Ritsner MS (1999) Suicide ideation among recent immigrants to israel from the former soviet union: an epidemiological survey of prevalence and risk factors. Suicide Life Threat Behav 29(4):376-392.
- Savaşır I, Şahin NH (1997) Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara s:23-38.
- Sır A, Bayram Y, Özkan M (1998) Zorunlu iç göç yaşamış bir grupta travma sonrası stres bozukluğu üzerine bir ön çalışma. Türk Psikiyatri Dergisi 9(3):173-180.
- Silove D, Sinnerbrink I, Field A, Manicavasagar V, Steel Z (1997) Anxiety, depression and PTSD in asylum-seekers: associations with pre-migration trauma and post-migration stressors. Br J Psychiatry 170:351-357.
- Ziyalar A (1999) Sosyal Psikiyatri. Yüce Yayın, İstanbul: 59-64, 136-142.